

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"ב טבת תשפ"א

מסכת פסחים ל"ו-מ"ב ♦ תרומות א', ב', ב', ב'

גליון מס' 1127

השבוע בגליון

- ♦ הנכרי קוצר, היהודי שומר
- ♦ מצה שרוייה בפסח
- ♦ מהירות האפייה השתנתה
- ♦ הקפדת המאפיות
- ♦ האשה שצפתה לתוך מטבח שכנתה

- ♦ מרור - מהו?
- ♦ הכל על מצה שמורה
- ♦ "שמירה" - חובה משעת קצירה?

- ♦ "לשם מצת מצווה" - מדוע ואיך בדיוק?
- ♦ אפיית מצות בשני תאריכים
- ♦ החסה? בכלל לא מרה!
- ♦ החסה של המבורג
- ♦ תלישת החסה במועד

דף לח/ב מצה המשתמרת לשם מצה

"לשם מצת מצווה" - מדוע ואיך בדיוק?

באמצעות המעשה הבא שהתרחש בירושלים לפני עשרות שנים, נברר לאשורו את דין התורה ושמרתם את המצות". תחילה נספר את המעשה כפי שהתרחש, אחר כך נסביר את פירוטו.

אפיית מצות בשני תאריכים: מעשה ביהודי ירא שמים מדקדק במצוות, שבמשך שנים נהג לאפות את מצותיו לפסח בשני תאריכים. בחודש ניסן היה אופה את המצות להן נזקק לשבעת ימי הפסח, ובערב פסח אחר חצות אפה בחרדת קודש את המצות בהן קיים באותו לילה את מצוות אכילת מצה, כמנהג ישראל הנוהגים לאפות את מצות המצווה של ליל הסדר אחר חצות "שהוא זמן הקרבת קרבן פסח" (טור ושולחן ערוך או"ח סי' תנ"ח).

בעת שאפה את המצות עבור כל הפסח, היה מיודעו מדקדק לומר "לשם מצה", כ"מנהג ישראל קדושים... לעשות שימור לשם מצה בכל המצות" (משנה ברורה סי' ת"ס ס"ק ב'). כלומר, אף על פי שכל מצה שאינה חמץ ראויה למאכל בפסח, אף שלא כיוונו לאפותה לשם מצה, מכל מקום, נהגו ישראל לדקדק בדבר.

בעת אפיית המצות בערב פסח עבור קיום מצוות אכילת מצות בליל הסדר, כיוון במיוחד "לשם מצת מצווה", שהרי כך ציוותנו תורתנו הקדושה "ושמרתם את המצות" - ודרשו חכמים, כי יש לעשות את המצות מתוך כוונה לשמור עליהן לבל תחמצנה, ולכוון כי עושים כן לשם מצת מצווה. שנה אחת נאנס היהודי ולא יכול היה לאפות את מצותיו בערב הפסח. שאלתו היתה אם הוא רשאי לקיים את מצוות אכילת מצה בליל הסדר, עם המצות שאפה בחודש ניסן, עליהן אמר "לשם מצה". ובכן, מחלוקת ראשונים גדולה בדבר, והיא תלויה בפירוש דברי סוגייתנו.

בגמרתנו מבואר כי המצה הנאכלת בליל הסדר צריכה להאפות "לשמה", לשם מצת מצווה, ולפיכך, מצות שנאפו שלא לשם מצת מצווה, אינן ראויות לקיום מצוות אכילת מצה בליל הסדר. השאלה שנחלקו בה הראשונים היא, עד כמה צריכה להיות מוגדרת כוונה זו. יש אומרים כי יש למקדה באופן ברור ומדויק בליל הסדר, לאמר: "אני מכוון לאפות מצה בה אקיים את מצוות אכילת מצה בליל הסדר". ראשונים אחרים חולקים וסוברים, כי די בכוונה לאפות את המצות עבור מצות לחג הפסח, זאת דרשה תורתנו, לאפות מצות עבור פסח.

בעל שולחן ערוך הרב (או"ח סי' תנ"ג סעי' י"ד) כותב, כי עיקר ההלכה כדעת הסוברים, שדי בכוונה כללית לאפות מצה עבור פסח, ולא דווקא בכוונה מיוחדת לאפות מצה עבור ליל הסדר (ועיין מקראי קודש אפיית מצות סי' א').

יש לציין כי לא נולד דיונינו אלא ביהודי זה, אשר הפריד את אפיית מצות ליל הסדר מאפיית המצות המיועדות ליתר ימי הפסח. ברם, אדם האופה בפעם אחת את כל המצות הדרושות לו, הן לליל הסדר והן ליתר ימות הפסח, בוודאי ראויות כל המצות לקיום מצוות אכילת מצה בליל הסדר, שהרי התכוון לאפות את מצותיו גם עבור ליל הסדר (חזון איש, סי' קכ"ד על סוגייתנו).

דבר העורך

קרון הבצל

לאחר מעשה הרהרתי ביני לבין עצמי, כי יתכן שהוא סיים זה עתה דיון כוחני ותוקפני מול פקיד שומה, בעת שייצג את לקוחותיו עתירי ההון, ושעות ארוכות אלו הן שהשפיעו עליו להיכנס, לשבת ולהתחיל לדבר, בטרם יהיה סיפק בידי לומר לו שעליו לפנות לחדר אחר.

הוא היה זקוק לאחראי על הקמת והפעלת שיעורים במקומות עבודה, כדי להתייעץ עמו לגבי הקמת שיעור במשרדו עבור עובדיו - תופעה ההולכת ומתפשטת בכל רחבי הארץ - אך בטעות נכנס לחדרי התיישב על כסא והחל לומר את דבריו.

כך או כך, לא עצרתי אותו. הוא דיבר כל כך מעניין. כל רגע אמרתי לעצמי: הנה, כבר יגמור את המשפט ואסביר לו כי עליו לפנות לחדר השני. אך משפט גרר משפט, הוא תיאר את הדברים בצבע וורוד, מלווה אותם בתנועות ידיים נמרצות, עד שסיים את דבריו והסברתי לו שממתניים לו בחדר הסמוך. הוא התבונן בי, רגע, אתה רשמת את הדברים, זה יהיה ב"דבר העורך?".

"למה לא?", השבת:
הוא לא התנגד.

★ ★ ★

טרם נצטט את תמליל השיחה חובה לציין, כי זו תקופה ארוכה שכל הבא במגע עם הרבנים מגידי שיעור הדף היומי חש כי הדף היומי עלה מדרגה.

אפשר לומר בזהירות, כי אנו חווים שלב נוסף במהפכת הדף היומי. בעיני רבים הוא כבר אינו

זעילוי נשמת

הר"ר **אריאל זליכוב** ז"ל
ב"ר צבי הכהן ז"ל
נלב"ע י"ב בטבת תש"ע
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחות **זליכוב** שיחיו - ת"א

זעילוי נשמת

אמי מורתי **חיה וינינגר** ע"ה
בת הר"ר מנחם מנדל ז"ל
נלב"ע י"ג בטבת תשס"ז
תנצב"ה

זעילוי נשמת

הר"ר **יששכר בן דוד** ז"ל
ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל
נלב"ע ט"ו בטבת תשנ"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

דף לט/א ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בתמכא...

החסה? בכלל לא מרה!

החסה, בה מהדרים לקיים את מצוות מרור, ערבה לחיכם של רבים במהלך השנה, עובדה הגורמת להם להרהר: מדוע ולמה נבחרה החסה כביטוי המסמל את מרירות חיי אבותינו במצרים?

בתחילתה מתוקה ובסופה מרה: ייטב עליהם לדעת, כי כבר התלמוד הירושלמי (פרק ב' הלכה ה') מקשה על משנתנו: "הרי חזרת מתוקה?" [החזרת של המשנה היא החסה שלנו]. רבי חייא עונה על כך בשם רבי הושעיא: "כל עצמן אין הדבר תלוי אלא בחזרת. מה החזרת תחילתה מתוקה וסופה מר, כך עשו המצריים לאבותינו, בתחילה - "במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך" (בראשית מז/ו), ואחר כך, "וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים" (שמות א/יז). כלומר, ירק חסה הנתלש מן האדמה לאחר גדילתו, הרי הוא מתוק, אך אם נותר באדמה זמן רב, טעמו הופך מריר (עיין שו"ת חכם צבי סי' ק"ט).

מדברי הירושלמי הסיקו הפוסקים (עיין שולחן ערוך הרב או"ח סי' תע"ג סעיף ל', חיי אדם סי' ק"ל סעיף ג'), כי אין צורך בחסה מרירה לקיום מצוות מרור, אלא מין ירק זה מורה על מרירות, על שום סופו, אך כדי לקיים את מצוות אכילת מרור, אין חובה להרגיש טעם מר בפה בעת האכילה.

בגמרתנו מבואר כי מבין חמשת מיני הירק שמונה משנתנו, בהם אפשר לקיים מצוות אכילת מרור, מצווה מן המובחר לקיימה בחסה, והגמרא מנמקת זאת בכפליים: הטעם האחד דומה לדברי הירושלמי הנזכרים, כי ירק החסה רך בתחילת גידולו וקשה בסופו, רמז למצרים שהחלו לשעבד את אבותינו בפה-רך, ולבסוף מיררו את חייהם בעבודה קשה. הטעם השני, מפני שהחסה רומזת על כך שהקב"ה חס על עמו ישראל והוציאם ממצרים.

להדר ולרכוש חסה: בעל שולחן ערוך הרב (שם) כותב, כי יש להדר ולקיים מצוות אכילת מרור בחסה, אפילו שדמיה יקרים, כפי שמהדרים אחר אתרוג מהודר! המשנה ברורה כותב, כי "אפילו הוא ביוקר קצת יותר משאר מינים, גם כן נכון להדר אחריו".

החסה של המבורג: עדיין לא נחה דעתם של חלק מן הפוסקים, מפני שבעת אכילת החסה אין בה כל מרירות. בין הפוסקים נמנה הרי"ב ז"ל (ירושלמי ריש פרק כיצד מברכין, ד"ה אין תימר מתניתין שניא, ע"ש שהוכיח כן), התמה על מנהג אכילת החסה וכותב כי שמא בהמבורג ובערי אשכנז החסה מרה יותר... גם החזון איש זצ"ל (בסוגייתנו, סי' קכ"ד) כותב, כי מפני שבעת אכילת החסה אין בה כל מרירות [ועיי"ש ראיותיו שצריך "מר" כפשוטו], יש לפרש את הירושלמי באופן אחר. לדעתו אין כוונת הירושלמי שאפשר לקיים מצוות מרור בחסה שאינה מרירה, שהרי זו עיקר מצוות מרור, אלא שאלת הירושלמי היא, מדוע ירק החסה נכלל במיני הירק בהם אפשר לקיים מצוות מרור, הרי אינו מר בכל עת וממילא אין להחשיבו כ"ירק מר". על כך עונה הירושלמי, כי חכמינו ז"ל הבינו, כי החסה נכללת ב"מרור" של התורה, מפני שהיא מעידה על מרירות חייהם של אבותינו, אך צריך לאכלה בעת שהיא מרה.

תלישת החסה במועד: מאידך, כותב החזו"א, יש להקפיד להוציא את החסה מן האדמה בטרם תתמרר כלענה, מפני שאת מצוות מרור יש לקיים בירק הראוי לאכילה, ואם תהא כה מרה עד שאינה ראויה לאכילה, אי אפשר יהיה לקיים בה את מצוות אכילת מרור.

מעניין לציין כי דעתו של הפרי מגדים (סי' תע"ג אשל אברהם סי' י"ב) היא, ששוונה מצוות אכילת מרור מיתר מצוות אכילה שבתורה. בעוד את מצוות האכילה שבתורה יש לקיים במאכל הראוי לאכילה, את מצוות מרור אפשר לקיים בירק מר כלענה, שאינו ראוי לאכילה אפילו בשעת הדחק; ברם, דעתו לא התקבלה על יתר הפוסקים המציינים, כי מדברי הראשונים מוכח, שהמרור צריך להיות ראוי לאכילה (ביאור הלכה סי' תע"ג סעי' ה' ד"ה יקח לענה).

דף לט/א ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בתמכא...

מרור - מהו?

בימינו נוהגים לקיים מצוות מרור בחסה, ויש המחמירים לקיים את המצווה באכילת חזרת, הלא היא ה"חריין".

החסה - חזרת: למרבה הפליאה מתברר כי במהלך השנים התהפכו השמות! משנתנו מכנה את החסה "חזרת", כדברי הגמרא "מאי חזרת? - חסא".

לירק העלים חסה, יש כינויים אחדים, בעברית ובערבית הוא מכונה "חסה", באנגלית ובשפות נוספות כינויו "לקטוגא", או "לטוגא", "סאלאט" ו"שלאטאן".

כל הכינויים הללו מופיעים בדברי הראשונים, בפרשם את ה"חזרת" שמשנתנו מונה כראוייה לקיום מצוות מרור (ראה רבינו ירוחם נ"ה ח"ד, רע"ב כאן, ערוך ערך חזר, רש"י כאן ד"ה חסא, ועוד רבים).

החזרת - תמכא: לעומת זאת, ה"חריין" המכונה בפינו חזרת, מכונה במשנה "תמכא", כך דעתו של בעל הגהות מיימוניות (הל' חמץ ומצה פ"ז הל' י"ג אות ה': ראה שיטות נוספות בגרש"פ עיוני ההגדה עמ' קצ"ו), וכן כתבו פוסקים נוספים, כי ה"תמכא" הוא "קריין" (לקט יושר עמוד 92, מג"א סי' תע"ג ס"ק י"א, ועוד).

"החסה הוא הראשון ומצווה מן המובחר": מאחר שמשנתנו מונה חמשה מיני ירק הראויים לקיום מצוות מרור ובראשם חזרת, הלא היא החסה שלנו, כתב החכם צבי (שו"ת סי' קי"ט), כי יש לבכר את

מוגדר כ"משימה", "חובה" או "מטלה", אלא כזכות וכהנאה שאין לה תחליף, כפי שכל יהודי מתפלל בכל בוקר "והערב נא ה' אלוהינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל".

מגיד שיעור בדף היומי מספר על יהודי שעדיין אינו שומר תורה ומצוות, המשתתף בשיעור הדף היומי ואינו חדל לספוק את כפיו בהנאה, שמחתו פורצת כל העת, "כל כך פיה. משהו. נפלא".

מגיד שיעור אחר מספר בהתרגשות על יהודי שמתפרנס מגזיזת שער מגולגולותיהם של בני אדם, אשר לפני שנים אחדות קיבל על עצמו עול תורה ומצוות, ובתקופה האחרונה הוא מגיע לשיעור "מוכן"; הוא מכין את הדף היומי, כולל "תוספות!"

אין ספק, מאמצייהם הבלתי נלאים של הרבנים מגידי השיעורים, ראויים להערכה ולהוקרה בפי כל, ואשריהם שהם זוכים לאכול בעצמם את פרי עמלם. משתתפי כל שיעור יכולים בוודאי לספר על הטרחה ועל המאמצים שמשקיע מגידי השיעור "שלחם", ואנו נציין במסגרת מצומצמת זו מגידי שיעור צנוע הראוי להעלותו על נס, שבתו בת השבע נכוחה קשות ממים רותחים, ובמשך כל תקופת שהותה בבית החולים ואחר כך בבית, לא החסיר אף יום אחד משיעורו!

★ ★ ★

איש שיחי המדובר, עורך דין מפורסם, כך התברר לי אחר כך, התפעל באופן טבעי בהקשר המשיק לתחום עניינו. אכן, זה תפקידו המרכזי של מגידי השיעור, ליצור קשר ועניין בין כל לומד לבין הגמרא. עליו להכיר את תפקידו ואת מקצועו של כל אחד ממשתתפי השיעור, ולהאהיב עליו את הגמרא באופן אישי.

את המשפט הראשון בו פתח את דבריו, יכולים היום לומר עשרות אלפי איש ברחבי הארץ: "בזכות מאורות הדף היומי קבעתי עיתים לתורה בבית הכנסת שבאזור מגורי. זה שנים רבות לא החזקתי גמרא בידי, וכעת אני לומד תורה בכל יום".

כה המשיך האיש לספר:

אני עורך דין. אחד מחברי הטובים בחר מזה שנים להתמקד באיור פרצות בחוק, הליכה בין הטיפות, ובאמצעות להטוטים משפטיים הוא מצליח להוציא זכאים את רוב לקוחותיו. צריך להבין שהאנשים שהמציאו את החוקים וכתבו אותם, השקיעו פחות זמן ומחשבה, בניסוחם ובפירטיהם, מכפי שאני ושותפי לעבודה משקיעים כדי למצוא את הליקויים בשלשון החוק, ומכאן הצלחתנו.

את השראתו להתמקד דווקא בתחום זה הוא שאב מסיפור מעניין אותו שמע בתחילת דרכו המקצועית.

היה זה בימי שלטון המנדט הבריטי בארץ ישראל, בתקופת מלחמת העולם השנייה, שנים ספורות לפני הקמת מדינת ישראל. סוחר שלא ציית להוראות חוק שקבע כי אין לייבא מזון ללא אישור השלטונות, נתפס, נחקר, נעצר והועמד לדין.

הברנש הנועז שהועמד לדין הודה בחקירתו כי העביר קרון בצל ממצרים לשטחי ארץ ישראל, והכל צפי כי יישב בכלא שנים ארוכות.

עד... שנשכר עברו עורך דין מוצלח.

בית המשפט התכנס וכתב האישום הוקרא בקול מונוטוני. או אז נעמד הסגור על רגליו ובפיו בקשה אחת: "ברצוני לשמוע מילה במילה את נוסח החוק בעטיו מואשם מרש"י. בקשתו מולאה, והכל לקו בהלם. נוסח החוק קבע במפורש: "אין להעביד מזון, לא בדרך הים ולא בדרך האוויר".

הוא לא היה צריך להסביר מאומה. קרון הבצל לא הועבר בדרך הים ואף לא בדרך האוויר... השופט

החסה לקיום מצוות מרור, לפי שהמשנה מנאתם לפי סדר עדיפות. אף החתם סופר (שו"ת א"ח סי' קל"ב) כותב: "והכי נהגו כל רבותי זצ"ל ואנו נוהגים אחריהם... והחסא הוא הראשון ומצוה מן המובחר". לאור דברים אלו, מברר החכם צבי, מדוע בכל זאת נהגו בקהילות אירופה לקיים מצוות מרור ב"תמכא", הלא היא החזרת בלשוננו, ולא בחסה המנוייה ראשונה במשנתנו. החכם צבי מסביר, כי במדינות מערב ומזרח אירופה בחורף שורר מזג אויר קר ולכן בתקופת הפסח אין החסה מצוייה. דברים דומים כתב החק יעקב, כי שמע שבמדינות חמות מצוייה החסה בימי ניסן והוא "כפול ועב", אך באירופה אינה מצוייה. ברוח דומה מספר החיי אדם (כלל ק"ל סי' ג), כי שמע "מהמשולחים הבאים מארץ הקדושה... אוכלים 'שלאטאן' למרו, רק שאמרו ששם הם עלין גדולין והשורש גדול. ואין תמיה" - מדוע באירופה אין נוהגים כן - "כי במדינתנו עדיין הם בתחילת הצמיחה". בעל ערוך השולחן (סי' תע"ג סעי' י"ז) כותב כי "אינו מצוי עדיין קודם הפסח אלא בחצרות השרים".

דף מ/א הפיכו לשום מצוה
הכל על מצה שמורה

נניח שאחד מאיתנו מעוניין להקים מאפיית מצות. אחד השיקולים הכלכליים העיקריים הוא שכרם של הפועלים. יש מפעלים שונים הממוקמים בארצות שונות מעבר לים, כדי להוזיל את תהליכי הייצור. הבה נברר בצוותא, באלו מן המלאכות הכרוכות באפיית המצות, ניתן להעסיק גם נכרי. סוגייתנו עוסקת בהלכה הידועה, שאת מצוות אכילת מצה בלילה הראשון יש לקיים ב"מצה שמורה", מצה שנשמרה מהחמצה, שנאמר בתורה (שמות יב/יז) **"ושמרתם"** את המצות. אין די בכך **שיודעים** כי לא החמיצה, אלא יש **לבצע** שמירה בפועל.

"שמירה" - חובה משעת קצירה? בקשר לכך מספרת הגמרא, כי האמוראים הקדושים הקפידו על שמירת החיטים מעת קצירתן. האם הקפדה זו היא מנהג טוב או חובה? השולחן ערוך (או"ח סי' תנ"ג סעי' ד') פוסק: "החיטים שעושים בהם מצת מצוה, טוב לשומרן שלא יפלו עליהם מים משעת קצירה". נשים לב, כי הוא מתנסח בלשון "טוב לשומרן", ואינו כותב "חובה לשומרן", היינו: לכתחילה ראוי לעשות כן, אך אי שמירה משעת קצירה, אינה מעכבת. אך יש מגדולי הפוסקים שנקטו, כי שמירה משעת הקצירה מחוייבת מדין "ושמרתם".

להלכה פוסקים כי בדיעבד, באין מצות שנשמרו משעת קצירה, סומכים על דעת השולחן ערוך שאפשר לקיים מצוות אכילת מצה בלילה הסדר, גם במצות שנעשו מחיטים שלא נשמרו בעת קצירתן, אך כפי שכתב הביאור הלכה: "לכתחילה בודאי נכון להחמיר למצה של מצוה ליקח דוקא מצה שמורה משעת קצירה" (ראה פרי חדש שחולק. וע"ש עוד בביאור הלכה, לגבי מצות של כל חג הפסח, וראה בערוך השולחן שם שביאר, כי לדעת הר"ף והרמב"ם הלכה זו תקפה לגבי מצות של כל הפסח).

הנכרי קוצר, היהודי שומר: דורות על דורות נהגו בעם ישראל להקפיד שהשמירה תחל מעת הקצירה, אך בעוד שאת מלאכת הלישה הפקידו בידי יהודים שומרי תורה ומצוות, לא הקפידו כך על מלאכת הקצירה, אשר נעשתה בידי נכרים, בעוד יהודי עומד מן הצד ושומר שלא יתקיים מגע בין החיטים למים.

כאשר נשאל החתם סופר (שו"ת א"ח סי' קכ"ח), מה המקור לחלוקה הבלתי מובנת, לכאורה, בין הלישה לבין הקצירה, הוא השיב: כי "ישראל בני נביאים" ויודעים המה את אשר הם עושים, ובנוסף לכך, ביאר באופן נפלא את ההבדל ביניהן, כדלהלן.

השמירה אינה בפעולת הקצירה: קיום "ושמרתם" בעת קצירת חיטים בא לידי ביטוי בכך, שיש לשמרן בעת קצירתן, שלא תבאנה במגע עם מים. שמירה זו אינה תלויה בקוצר החיטים דווקא, אין היא חלק ממעשה הקצירה, אלא פעולה נפרדת, נוספת, להשגח מסביב, ממעל ומתחת, שלא יגעו מים בחיטים.

השמירה היא בפעולת האפייה: לעומת זאת, השמירה בעת הלישה היא מן המים שכבר עורבו עם הקמח, או אז יש ללוש את העיסה באופן שכזה, שהמים לא יחמיצו את הקמח. הוי אומר, אופן פעולת הלישה הוא השמירה.

מעתה, מובן היטב, כי כאשר נכרי קוצר ויהודי שומר, מתקיים דין "ושמרתם" על ידי יהודי, אך כאשר נכרי לש ויהודי שומר, השמירה מתקיימת על ידי הנכרי, לא על ידי היהודי, לכל היותר שומר היהודי על הנכרי שישמור היטב... על שמירה זו של היהודי מתבטא החתם סופר "שוא שקד שומר"... מה תועלת יש בשמירתו, כאשר את דין התורה "ושמרתם" מקיים הנכרי.

דיון זה תקף הן לגבי קצירת החיטים ודישתן והן לגבי טחינתן לקמח (עיי' רא"ש סי' כ"ו). הלכה למעשה נחלקו האחרונים בדבר, ומנהג העולם כדעת הפוסקים המקילים. ברם, הביאור הלכה (סי' ת"ס ס"א) חותם דיון זה בהאי לישנא: "ומכל מקום, מי שאפשר לו שכל תיקוני המצות שלו יהיה על ידי ישראל, הרי זה משובח" [ע"ש לגבי טחינה על ידי נכרי, מה שכתב ה"ט"ז ושאר אחרונים, ולפי דברי החתם סופר, הטחינה והקצירה דין אחד להן. אולם, ע"ע מש"כ האבני נזר בסי' שפ"ז אות ח' ולפי"ד יש לחלק בין קצירה לטחינה].

נאלץ לשחררו על אתר, ושמנו של עורך הדין נישא לשם ולתהילה.

כיצד השתרבב מחדל כה בולט לנוסח החוק? התברר, כי הבריטים אשר שלטו באזור בתקופה זו, ייבאו מארצם חוקים שונים ככתבם וכלשונם, בין היתר את חוק איסור יבוא המזון. בריטניה, כידוע, היא אי מוקף ים. אליה אי אפשר לייבא מזון בדרך היבשה... החוק הועתק בנוסחו המקורי לארץ ישראל והנאשם הפך באחת לזכאי.

הכל ידעו כי אותו ברנש עבר על כוונת המחוקק, אך לא על החוק... **אתה** מבין. לא פעם אתה שומע על אי אלו אנשים שיצאו זכאים בזכות פירצה שהתגלתה בחוק. אני לומד גמרא כבר שנים אחדות. דיברתי עם חברים למקצוע, גם הם לומדים דף היומי. לא מצאנו פירצה אחת! העולם משתנה באופן בלתי ייאמן, ואותם החוקים מתאימים לכולם.

כמוכן, הוא מוסיף בענווה מתבקשת, אין צורך בחיזוקים שלי או של עמיתי לאמיתות התורה, היא ניתנה לעם ישראל על ידי בורא עולם. נקודה. אך רק רציתי להסביר בכך, מדוע אני מעוניין שתפתחו שיעור דף יומי גם במשרדי, כדי שעשרים ושניים האנשים העובדים אצלי, יזכו גם הם ליהנות מן האמת.

בימים אלו נפתח השיעור במשרדו של היהודי הנכבד.

עוד עשרים ושניים יהודים הצטרפו לגיון הדף היומי.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

אפיסקופ

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764*

דף מא/א יוצאין ברקיק השרוי

מצה שרוייה בפסח

בקהילות רבות בישראל מקפידים ביותר, שלא לאכול מצה שרוייה בחג הפסח. בעת שהמוני לומדי הדף היומי עוסקים בלימוד מסכת פסחים, נברר במאמר זה את השתלשלותו של מנהג זה, מקורו וטעמיו.

במצה שרוייה ניתן לקיים מצוות מצה: בדף לט/ב נאמר, כי חיטה וקמח שנקלו, ובצק שנאפה, אינם מחמיצים לעולם, אף אם יבשלו שנית. לפיכך, אין כל מניעה לשרות מצה במים, שהרי המצה כבר נאפתה. ברם, הגמרא מבהירה, כי בפסח אין לבשל חיטים קלויות, מפני שקיים חשש שמא לא נקלו החיטים היטב ובעת בישולן - תחמצנה. ההגבלה היחידה, איפוא, בגמרא לגבי "שרויה" היא בחיטים קלויות. אך במצה שרוייה אפשר אף לקיים את מצוות אכילת מצה בליל הסדר, וכן פוסק השולחן ערוך (או"ח סי' תס"א סעיף ד'): "יוצא אדם במצה שרויה" (וראה עוד סי' תס"ג סעיף ג' ובמשנה ברורה שם ס"ק ח').

המנהג שהובא באחרונים להמנע מאכילת מצה שנשרתה במים, נבע מן החשש, שמא נותר במצה קמח שלא נאפה מפני שהיה מוקף בעיסה שלא נילושה כראוי, וקמח זה יחמיץ במגעו עם המים. בעל שו"ע הרב כותב (שו"ת סי' ו' בסוף חלק או"ח): כי "באמת כי גם אינו איסור גמור וברור מדינא, מכל מקום המחמיר תבוא עליו ברכה ואינו מן המתמיהין לאמר, כי חומרה היא בלא טעם".

מהירות האפייה השתנתה: הוא מסביר באריכות, כי "עינינו רואות" שבמצות רבות נותר מעט קמח לאחר אפייתן, לפי שנאפו מ"עיסה קשה שלא נילושה יפה יפה". ואילו הפוסקים הקדמונים לא הזכירו חשש זה, מפני שבימים עברו היו לשים זמן רב ומגלגלים את העיסה עד שנילושה יפה, אך "מקורב, זה עשרים שנה או יותר, נתפשטה זהירות זו בישראל קדושים, למהר מאד מאד בלישה ואין לשין יפה יפה ולכן נמצא קמח מעט במצות של עיסה קשה כנראה בחוש למדקדקים באמת. ומכל מקום, אין למחות... עם המקילים, כיון שיש להם על מה שיסמוכו. אבל לפי מה שכתב האריז"ל, להחמיר כל החומרות בפסח, פשיטא שיש להחמיר".

הוא מסיים את דבריו, כי אפשר להקל ביום טוב אחרון של פסח בחו"ל, מפני שמחת החג, ואילו להשרות מצות במי פירות, "פשיטא שאין להחמיר כלל בפסח".

ואילו השערי תשובה (או"ח סי' ת"ס) כותב, כי חומרה זו נבעה מן העובדה שבימים עברו נהגו לאפות מצות עבות במיוחד, לצורך טחינתן לקמח מצה, ועליהן חששו שמא נותר בהן קמח. השערי תשובה (שם) כותב, כי לפי טעם זה אין סיבה להימנע מטבילת המצה במרק וכדומה, מפני שאוכלים אותה לאלתר, ובפרק זמן כה קצר ודאי לא תחמיץ. הוא מסיים את דבריו, כי בימינו שאופים מצות דקיקות האפיויות כהוגן, אין מקום לחשש זה.

המשנה ברורה (סי' תנ"ח ס"ק ד') מביא את דברי השערי תשובה ומסיים, "ומכל מקום, מי שנוהג בחומרה זו, אין מזניחין אותו".

כאמור, בקהילות רבות בישראל מקפידים על הנהגה זו, שלא לאכול "שרויה", ויש שנוהגים בחומרה זו אף יותר ממה שכתב בשו"ע הרב, ונזהרים בשרויה אף במי פירות, שמא יוותרו מעט מים בכלי בו ניתנו מי הפירות וימהר הקמח להחמיץ. רבים אף מקפידים, כי כלים שבישלו בהם שרוייה בשנה זו, אין משתמשים בהם בפסח הבא, ונהרא נהרא ופשיטה (ראה פסקי תשובות סי' תנ"ח אות ה'-ז').

מעניין לציין כי מסופר על החזון איש זצ"ל, כי בביתו נהגו ללוש קמח מצה לכופתאות בביצים בלבד ולא במים, ואת הכופתאות השליכו לתוך המרק לאחר שבעבע, כך נחלטו מיד הכופתאות, כמבואר בסוגייתנו, שהחליטה מונעת חימוץ (אורחות רבנו ח"ב ע"מ נ"ב).

הקפדת המאפיות: עד כה עסקנו בחומרה וחשש שלא הכל נוהגים בה. ברם, ראוי לציין, כי במאפיות המצות המהודרות נזהרים שמקום יציאת המצות מן התנור יהא מרוחק ממקום בו נמצא הקמח, כי טבעו של הקמח להתפזר ונמצאו המצות אפופות בקמח, או אז, אכן אין להשרות מצות אלו במים.

האשה שצפתה לתוך מטבח שכנתה: מנהג נוסף בו החמירו יותר מן הגמרא, מובא בכנסת הגדולה (שו"ת או"ח סי' תס"א) שיש שגזרו כי אין לטגן ולאפות קמח מצה, לאחר שאירע שאשה תמימה צפתה בשכנתה הרבנית מטגנת מאכל מקמח מצה, והיא הסיקה בטעות כי מדובר בקמח רגיל... היא שבה לביתה וטיגנה לבני ביתה מאכל מקמח רגיל והגישה להם חמץ גמור למאכל בחג הפסח. לא ידעה השכנה כי הרבנית אפתה בקמח שנטחן ממצה שכבר נאפתה, ששוב אינו מחמיץ. הוא מוסיף ומדגיש, כי המנהג מתייחס לסוגי מאכל הרווחים גם ביתר ימות השנה, אך לא בסוגי מאכל המיוחדים לפסח, בהם לא יטעו עקרות הבית שאפשר להכניס מקמח רגיל.

לימים התייחס לכך השערי תשובה (שם) וכתב, כי במדינתנו אין חשש לטעות מסוג זה, מפני ש"כל אשה יודעת, שקמח משתמשים בו בפסח, הוא ממצה אפויה וכתושה או טחונה". הפרי חדש (או"ח סי' תס"א) חולק על מנהג זה מכל וכל ש"אין לנו לגזור מדעתנו גזרות".

פנינים

דף מב/א ואלו עוברין בפסח...

יציאה מכל הגלויות

כידוע מגדולי הדורות, אף בתורה שבעל פה יש פשט, רמז, דרש וסוד. אכן, מעניין הדבר כי ארבע הגלויות נזכרו כאן במשנה: ואלו עוברים בפסח "כותה הבבלי ושכר מדי וחומץ האדומי וזיתים המצרי" - מצרים, בבל, פרס ומדי ואדום. **כעל תפארת שלמה** והשם משמואל מבארים כי "אלו עוברים בפסח" - בכח מצוות הפסח להעביר את ארבע אומות אלו מן העולם, ולהוציאנו מן הגלות... אף בפיוט לפרשת החודש נאמר "ארבע מלכויות (במספר סידורים הוחלף ל"שונאיק" מפני הצנזורה) נדוש נא".

מצטרפים אלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה סדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה': לומדים כמה דקות חזקים בסיוף רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד <3029 עכשיו>

חודש ראשון התנסות חינם

לעילוי נשמת
מרת שפרינצה זילברשטיין ע"ה
 ב"ר שמואל נתן זיף ז"ל נלב"ע י"ד בטבת תשנ"ו
תנצב"ה
 הונצחה ע"י משפחות בר-שי ואלדר שיחי

לעילוי נשמת
מרת חנה צירל וינדרבוים ע"ה
 ב"ר ישראל יעקב ז"ל נלב"ע י"ד בטבת תשס"א
תנצב"ה
 הונצחה ע"י בני המשפחה שיחי

